

DE BLANKENBERGSE VISSERIJ ZWAAR GETEISTERD IN 1836 EN IN 1867

door R. BOTERBERGE

De jaarlijkse voorjaars- en najaarsstormen op onze kust eisten regelmatig hun tol en af en toe sloeg het noodlot zeer hard toe in de Blankenbergse visserijwereld.

Zo stak op dinsdagmiddag 29 november 1836 over onze streek een storm op die in de daaropvolgende uren zo te keer ging dat *"van menschen geheugen . . . een orkaan zoo veele schaede heeft veroorzaekt."*

Honderden bomen sneuvelden langs de wegen en overal in West-Vlaanderen stelde men enorme schade vast aan daken, schouwen, gevels en muren. *"Tegeldekkers en glazemaekers (wisten) niet waer eerst aen 't werk gaen!"* In Brugge waaide op de vesten nabij de Ezelpoort een windmolen om en *"de schepen in den kom, kon men ter nauwernood aen de kaey houden."* Te Oostende werd de nieuwe zeepziederij van De Bruyne *"in den grond geleyd"* en de storm velde er de pelmolen *"t'eynden de bassins."* (1)

Ook de oudste inwoners van Blankenberge hadden nooit dergelijke orkaan meegemaakt: *"De wind woey storm uyt den westen en zuydwesten, het was onmogelyk zig op straet regt te houden. Byna alle daken zyn of afgewaeyd of sterk beschaedigd. Schouwen en buyzen zyn afgeslaegen. Maer dit alles is niets by de onstuymigheyd der zee. De branding was allerfelst, de zee scheen als overdekt van sneeuw en de baeren sloegen toorens hoogte."*

Dit stormweer verraste de Blankenbergse vloot op haar visserij en tien schuiten kwamen niet terug zodat een grote onrust zich van 'het steedje' meester maakte: *"Ook ziet men hier niets als vrouwen en kinderen, die angstig schreyen over het lot dat hunne mans en ouders kan overgekomen zyn."* (2)

Pas op donderdagmiddag 1 december daagden de eerste vermisten op en hoe het die manschappen en schuiten verging, vernemen we van een Blankenbergse correspondent (3):

"Gisteren middag zyn alhier over Breskens en Sluys aengekomen vier manschappen der tien onzer agtergebleven visschers-schuyten. Ingevolge

(1) Gazette van de Provincie West-Vlaanderen en der stad Brugge, 30 november 1836 en 2 december 1836.

(2) Idem.

(3) Idem van 2 december 1836.

hun verhael zyn er vyf schuyten naer verlies van zeylen, roer, touwen en masten, byna vol water in den storm van den 29, ontrent 4 ueren en half namiddag, te Zoutelande over Vlissingen op strand gesmeten, vier met alle hunne manschappen, te saemen 28 persoonen, en den vyfden gevoerd geweest door Pieter De Bruyne, vader, aen boord hebbende zyne dry zoonen en nog dry andere vaders van familie, zonder volk! Het verhael van 't gone die menschen, geduerende den storm in zee onderstaen hebben, is niet beschryvelyk, niet eenen dochte meer van ooyt het land te bereyken.

Den 30 's morgens vroeg hebben de manschappen zig naer Vlissingen begeven, (circa een uers van hunne strand plaets) en zyn alsdan zoo wel door de burgerlyke als militaire overheden en inwoonders op de menschlievendste wyze onthaeld geworden. Geen schoen noch koussen aen de voeten hebbende, heeft den lieutenant (het spyt ons zynen naem niet te weten) der wagt zyne leerzen afgedaen en zyne kousen aen de stuerlieden gegeven. Zy zyn op de beste wyze onthaeld geworden door den heer admiraal Gobiux die haer al het noodig heeft doen bezorgen en zonder betaalen over de Schelde heeft doen brengen, naer hun een pasport voor vry door Kadzand te reyzen ter hand te hebben gesteld. Den franschen consul d'heer Berghmans heeft hun 80 francs behandigd. Te Sluys hebben zy logement en voeding bekomen zonder iets te moeten betaalen."

In de nacht van donderdag op vrijdag kwam de schuit aan, gevoerd door J. Cattoor, die met de andere vermiste schuiten te Domburg was aangespeld.

Zijn verhaal luidde als volgt(4) :

"Zyne sloep vol water zynde, konde hy het land niet bereyken en moest ongetwyffeld verongelukken, maar twee aldaer aengekomen menschlievende Zeeuwen hebben hunne kleeding uytgetrokken, zyn in 't water gesprongen en hebben de zeven mannen den eenen voor den anderen al zwemmen van eene zekere dood gered."

Tenslotte bleek het verhaal der mannen die op donderdag 1 december te Blankenberge waren teruggekeerd, werkelijkheid... de schuit gevoerd door De Bruyne was inderdaad "zonder volk" te Zoutelande gestrand :

"Zeven persoonen zyn door de golven ingeslokt geworden, terwyl zy zich aen hunne gewoonelyke werkzaembeden overleverden, ten eynde voor hunne huysgezinnen het dagelyks brood te verschaffen." (5)

De uiteindelijke balans was dat 14 Blankenbergse vissers op 29 november 1836 op zee omkwamen.

Met behulp van gegevens uit de burgerlijke stand en eigentijdse berichten vonden we de volgende namen van verdronken vissers terug.

(4) Idem.

(5) Standaerd van Vlaenderen, 7 december 1836.

Hermanus De Bruyne, zoon van Hermanus en Cornelia De Rycker. Echtgenoot van Theresia Kerckhof. De weduwe De Bruyne beviel de 26e juni 1837 van een dochtertje dat tien weken later overleed.

Johannes Gheselle, zoon van Jan en Marie De Rycker. Echtgenoot van Isabella De Rycker.

Franciscus Meyers, zoon van Cornelis en Delphina De Korte. Echtgenoot van Anna Maertens.

Ludovicus Meyers en Josephus Meyers, beide zonen van Franciscus Meyers.

Op 27 mei 1837 haalde men uit de Schelde een lijk op dat te Vlissingen werd begraven. Dit geraakte te Blankenberge bekend en de 10de juni reisden Pieter De Clercq, Augustinus De Bruyne, Bernardus De Rycker, Johannes Asaert en Florentinus Hillewaert *"alle schippers en visschers wonende te Blankenberghe"* naar Vlissingen *"ten eynde gemeld lyk in hoog schouw te nemen en te zien of het zelve niet een lyk is van Franciscus Heetvelde, oud 39 jaeren geboren en wonende te Blankenberghe, echtgenoot van Barbara De Bruyne of wel van iemand van hunner andere bekenden, welke ten gevolge van den storm van den 29sten November 1836 zyn verongelukt en verdronken."* (6)

Het lijk werd met toestemming van het stadsbestuur van Vlissingen ontgraven en de vissers verklaarden op basis van *"de weynige nog kenbaere gelaatst trekken en het overig voorkomen van den drengeling, als voor al de kleeding met welken den zelven is gekleed"* Franciscus Heetvelde te herkennen en bevestigden onder eed *"dat dit lyk van niemand anders is dan van even genoemden persoon."*

Verder meldde de Blankenbergse correspondent het vergaan van **Pieter De Bruyne** er *"zyne dry zoonen en nog drie andere vaders van familie."* Eén der zonen noemde Joseph De Bruyne. (7)

Bijna negen maanden later nl. op 24 augustus 1837 spoelde op het strand te Blankenberge een rechterbeen aan *"chaussée d'un bas bleu et d'une botte de pêcheur."* De weduwe Monset herkende het als het been van haar zoon Constant Monset *"battelier de la chaloupe de pêche dirigée par le sieur De Meyer, laquelle chaloupe a péri dans l'ouragan du 29 novembre dernier."* (8)

Met de winter voor de deur dreigde de miserie en iedereen had medelijden *"met die arme weduwen en met die arme kinderen . . . die nu in de grootste ellende gaen gedompeld worden."*

(6) Burgerlijke stand Blankenberge.

(7) R.A.B., Gemeentearchief Blankenberge, nr. 6.

(8) Journal de Bruges, 27-28 augustus 1837.

Solidariteit was in de kustgemeente geen vreemd begrip en onmiddellijk na de ramp opende men voor de weduwen en de wezen van de verdronken vissers een steunfonds. Eind december bedroeg de som reeds 410,72 fr. (9) waaronder een *"zending van fr. 109,33 behaeld van de officieren in garnizoen te Brugge."* (10) Daarenboven gaf de Provincieraad aan de weduwen van de vissers de toelating *"een collecte te doen in het arrondissement Brugge gedeurende twee maenden."* (11)

De naburige vissersplaatsen hadden daarentegen geen slachtoffers te betreuren. Te Heist ontbrak aanvankelijk wel een schuit maar die daagde op donderdag 1 december dan toch op en over de Oostendse vloot lazen we volgend bericht (12): *"De visschers-schuyten van Oostende die by den storm van den 29ste buyten waeren, komen de eene na de andere binnen, met geen ander avary dan eenige schaede aen tuyg en wand, en zonder verlies van manschap."*

Merkwaardig in verband met de Blankenbergse vissersvloot in 1836 is de vermelding dat de *"equipage"* der schuiten uit gemiddeld zeven man bestond.

"Vier (schuiten) met alle hunne manschappen, te saemen 28 personen..."
"Zyne sloep vol water zynde ... en hebben de zeven mannen den eenen voor den anderen ..."

"Den schrik die hier heerscht is algemeen, van de tien visschers-sloepen welke met drie-en zeventig visschers bemand zyn ..." (13)

Een Blankenbergse schuit telde gewoonlijk vijf bemanningsleden, nl. een stuurman, drie maats en een laver, zoals dit overduidelijk blijkt uit de lijsten en de monsterrollen van de 18e en de 19e eeuw.

Een verklaring voor die zeven man per schuit in die jaren ligt o.i. in de daling, in elk geval in de stabilisatie, van het aantal eenheden in de Blankenbergse vissersvloot en dit als gevolg van een malaise in de kustvisserij. Deze floreerde toen hoegenaamd niet en meerdere bronnen wijzen op die kwijnende toestand.

21 juni 1841

"Eener propositie van den heer L. De Rycker, strekkende om het Collegie van Burgemeester en Schepenen te bemagtigen een adres aen de Kamer van Koophandel (van Brugge) aen te bieden ten eynde dat zelve te aensoeken zich van alle zynen invloed te bedienen en alle in hare magt zynde middelen gebruyk te maken om den kwynenden toestand onzer visschery te helpen verligten en aen het Gouvernement de middelen voor te dragen die tot de verbetering derzelve zouden kunnen strekken." (14)

(9) Standaerd van Vlaenderen.

(10) S.A.Bl., Repertoire, nr. 2075.

(11) Idem, nr. 2097.

(12) Gazette van de Provincie West-Vlaenderen en der stad Brugge, 7 december 1836.

(13) Standaerd van Vlaenderen, 2 december 1836.

(14) R.A.B., Gemeentearchief - Blankenberge, nr. 4.

4 augustus 1841

"Cette branche d'industrie (la pêche), qui est sujette à beaucoup de frais, occasionne des peines inouïes aux pêcheurs, et qui a été longtemps pour nos localités une source de richesse qui semblait ne devoir jamais tarir, se trouve en ce moment, messieurs, dans un état de paralysie complète par suite de l'élévation des droits d'entrée en France et principalement de la concurrence du poisson frais provenant de la pêche exercée par nos voisins du nord, les Hollandais, introduit en partie frauduleusement par les soi-disant pêcheurs d'Anvers ou moyennant payement des droits insuffisants établis par le décret du 13 avril 1831. Inquiets sur notre avenir et surtout sur celui de nos pêcheurs, plongé dès à présent dans la plus grande misère..." (15)

18 juni 1844

"Pendant les 15 années que dura la réunion de la Hollande avec la Belgique la pêche de ce premier pays a fait un tort incalculable à la nôtre. Par lesdits avantages qu'il lui sont inhérents elle est venu inonder la Belgique de ses immenses produits et a mis ainsi nos armateurs dans l'impossibilité de soutenir la concurrence. Et disons le sans réticence, cette réunion a été la cause immédiate de la ruine de la pêche de Blankenberghe. Pendant sa durée maint armateur a été réduit à la mendicité... Ebranlée par la secousse politique de 1830 et non obstant le déplacement des intérêts qui s'ensuivit, la situation de notre pêche est, pour ainsi dire, restée stagnaire jusqu'à ce jour..." (16)

Begrijpelijk dat er bij de reders in dergelijke omstandigheden weinig of geen interesse was om nieuwe schuiten in de vaart te leggen of om oude schuiten te vervangen; de evolutie van de Blankenbergse vloot illustreert dit (17) :

1823	47 schuiten
1833	52 schuiten
1843	50 schuiten
1853	51 schuiten

Derhalve menen we dat de stuurlieden, zelfs al was de bemanning voltalig, hun zonen of verwanten op zee meenamen liever dan ze werkloos en doelloos aan land te laten. Zo vinden we bij de omgekomen manschappen van 1836 op de ene schuit Pieter De Bruyne en "zyne dry zoonen" en op de andere voer Franciscus Meyers en zijn twee zonen.

(15) Journal de Bruges, 4 augustus 1841.

(16) R.A.B., Gemeentearchief Blankenberghe, nr. 6.

(17) A. Bardin, Blankenberghe. Notes historiques - Bains - Pêche - Renseignements, Blankenberghe, 1864, blz. 60.

Op zondag 1 en maandag 2 december 1867 woedde andermaal een verschrikkelijk tempeest dat de vissersschuiten van Blankenberge en van Heist zeer zwaar teisterde. Hoe het allemaal gebeurde, beschreef een correspondent uit Blankenberge voor de Gazette van Brugge (18):

"Zondag was het juist 31 jaren geleden dat, in een hevigen storm, 27 (sic) onzer ieverige zeevaarders den dood in de ontstuimige golven vonden. Een rampzalige dag, voorwaar! welken zich menige inwooner met droefheid herinnert, een dag die menige weduwe, menige wees in de armoede dompelde; ook wordt er, telken jaere, ter gelegenheid dezer rampvolle gebeurtenis, eene mis gecelebreerd, tot gedachtenis van die omgekomeene martelaers des arbeids.

Onze visschers-bevolking, namelyk, acht het zich ten pligt deze droevige plegtigheid by te wonen, en menig traen bevochtigt dan ook wel het oog van een dier brave zeelieden, by de gedachte van een zoon, van een vader of van een broeder die hen alsdan zoo wreed ontrukkt werd...

Zondag dus nadat die kerkelyke plegtigheid geëindigd was, en zonder dat men iets byzonders had kunnen vermoeden, borst een verschrikkelyk onweder los; de wind blies hevig uit het Noord-Westen, de zee rolde geweldige baren... Gelukkiglyk waren al de schuiten ankervast, en zoo het tempeest dezelve verslinden kom, toch waren onze moedige visschers in veiligheid.

Men weet dat, zohaest het badgetyde verlopen is, vele schuiten voor ons stadje komen op anker liggen, juist ter plaets die men des zomers, als een paradys van vermaek, wellust en weelde mag aanschouwen, en die 's winters, eilaas! tot tooneel van menige droevige ramp dient; op dit strand, dat 's zomers gezondheid en leven schenkt, en waer 's winters, meer dan eens verdriet, ellende en tegenspoed, ja soms de dood, den onvermoetbaren werker ten deele valt!

Maer, in stede der zandheuvels die men aldaer sinds onbeugelyken tyd aentrof, en welkers aenraking geen gevaer daerstellde voor de schuiten die er by onweer tegensloegen, is de duin herschaperen in een sierlyke breede wandeling; bekleed, langs den kant der zee door eenen in arduin sterk gemetsten dyk, dien gelukkiglyk ons Blankenberghe beschut; gelukkiglyk zeg ik, want voorzeker zou men nog grootere rampen te betreuren gehad hebben, indien dit onlangs verrigte zoo belangryke werk niet had bestaen.

Dit gezegde zult gy naer weerde kunnen schatten, daer ik u melden moet, dat de voet des duin op byna de uitgestrektheid onzer kust, ongeveer 14 meters afgehaeld is geworden... Hetgeen de veiligheid van ons stadje waerborgde, is juist, in de huidige omstandigheid, de oorzaak geweest der onheilen die het grootste getal onzer visschersschuiten te beurt gevallen zyn. Inderdaed, aengezien niets hoegenaemd eene buitengewoone hooge ty of een onverwacht tempeest deed vermoeden, hadden onze visschers geene voorzorgen meenen te moeten nemen, om zich by tyds van deze voor hen zoo gevaerlyke landingsplaets te kunnen verwyderen; ook was het ten gevaere van hun leven, dat zy onverpoosd werkten en zwoegden om hunne vaertuigjes aen al de woede eener onstuimige zee te ontrukken.

(18) Gazette van Brugge, 7 december 1867. Het artikel is van de 3e december.

Vruchteloze poogingen, eilaas ! De kabels, zoo haest vastgemaekt aen de yzeren lanteernstaken die sterk in den dyk gemetst zyn, werden losgerukt, deze voorwerpen, medebrekende, en krachteloos ; wanhopend moest men de vaertuigjes aen hun lot overlaten en dezelve tegen elkander zien slaen en hooren verbryzelen, onder het geroep en het gejammer eener met schrik bevangene bevolking, welks klachten het orkaen scheen te willen verdooven. Welk een toneel !

Thans is alles stil ; . . . het tempeest schynt verzadigd te zyn ; de zee beklimt slechts met een dof geronk het strand waer ze, twee dagen lang, zoo veel ramp en onheil zaeide, en verwydert zich, als scheen ze thans leed te hebben over haren toegebragten weedom ! . . . Inderdaed, men mag zonder overdryven, het stoffelyk verlies en de schade der schuiten schatten op minstens 60 duizend franken. Vier van deze vaertuigjes, toebehoorende aen den heer burgemeester Dujardin, zyn gansch vernietigd. Een tiental andere moeten byna geheel vernieuwd worden. Onder deze bevindt zich een nieuwe schuit waermede de reeder Brasseur pas eenige dagen geleden onze flottilje vermeerderd had, en eene andere toebehoorende aen M. De Meulenaere, welke slechts sedert vrydag laetst op het strand geplaetst was geworden, na een vermakings-onkost van elf honderd franken te hebben veroorzaekt. Wat de overige betreft, zoo als ik u gemeld heb, allen zyn min of meer beschadigd en daerdoor onbevaerbaer voor een ruimen tyd..."

Eenzelfde troosteloze aanblik bood het strand van Heist (19) : *"Te Heyst zyn ook een drytal schuiten verbryzeld ; meest al de overige zyn sterk beschadigd."*

Er valt op te merken dat Blankenberge in 1867 nog steeds niet over zijn haven beschikte. Gestart in 1863, voorzag men de ingebruikname in 1865 doch de werken bleven maar aanslepen (20).

A° 1869 : *" Il est regrettable de devoir constater la lenteur apportée aux travaux du creusement du port, lenteur qui retardera d'une façon préjudiciable, le moment où les bateaux pourront, en toute sécurité, aborder à la côte et se trouver un abri qui leur fait défaut aujourd'hui. "* (21)

A° 1871 : *" De Heer Voorzitter geeft te kennen dat hoogdringende voetstappen dienen gedaen te worden om onder de oogen van de Ministers te leggen de traagheid der werken der zeehaven. "* (22)

Pas in de loop van 1871 zeilden de eerste schuiten de schuilhaven van Blankenberge binnen !

Met een vloot die totaal ontredderd was en juist voor de winter aanbrak, dreigde voor de vissers van Blankenberge en van Heist in 1867 het spookbeeld van ellende en groot gebrek. Maar onder het voorzitterschap van

(19) Idem, 4 december 1867.

(20) La Vigie de la Côte, 31 juli 1870.

(21) Idem, 20 juni 1869.

(22) Gemeenteraadszitting van 17 maart 1871.

burgemeester Dujardin vormde zich onmiddellijk een 'Onderstands Commissie' die een oproep deed tot liefdadigheid (23). In dit comité zetelden volgende leden :

Voorzitter	L. Dujardin, burgemeester van Blankenberge
Ondervoorzitter	E. De Myttenaere, pastoor van Blankenberge
Schatbewaarder	C. Mamet, schepen van Blankenberge
Leden	C. De Meulenaere, schepen van Blankenberge M. Pectoor, pastoor van Heist M. Mengé, burgemeester van Heist A. Bardin, maritiem commissaris Blankenberge F. Verhaeghe, geneesheer te Blankenberge P. De Vos-Hoste, lid openbare onderstand Blankenberge F. De Clercq, lid Werkmanskring Blankenberge A. Dheye, lid Sint-Sebastiaansgilde Blankenberge Ch. Wybauw, lid Sint-Sebastiaansgilde Blankenberge
Secretaris	L. Konkelberge, secretaris Werkmanskring Blankenberge

Dagbladen, verenigingen, kazernes, steden en gemeenten werden aangeschreven om inschrijvingslijsten te openen ten voordele van de vissers en ook bij begoede en invloedrijke personen klopte men aan. Uit de bewaarde briefwisseling blijkt de grote solidariteit vanuit het gehele land : opbrengsten van concerten, omhalingen, tombola's, storting en inschrijvingslijsten spijsden de " *Kas van onderstand der visschers* " zodat de opbrengst verre de onmiddellijke noden overtrof. De globale ontvangsten beliepen 33.494,50 fr. Ook de Franse dichter, toneel- en romanschrijver Victor Hugo stond aan de slachtoffers de auteursrechten af van de eerste opvoering van 'Ruy Blas'. (24)

Blankenberge was toen reeds een befaamde badplaats en vele vermogende personen " *qui fréquentent les bains de Blankenberghe* " steunden royaal de geteisterde vissersbevolking. Onder de eerste milde schenkers vinden we o.a. de staatslieden Paul Devaux en Jules Van Praet ... trouwe bezoekers van Blankenberge.

Derhalve kon men ook nog in de daaropvolgende jaren bij tegenslagen in de visserij uit de kas putten. Zo verdeelde het comité in 1874 een som van 1.000 fr onder de vissersfamilies van Heist door de pokken aangeast en een jaar later steunde men de bemanning die in een storm hun netten hadden verloren.

Het was tenslotte in de loop van 1879 dat men het restant, 13.728,87 fr. onder de twee vissersplaatsen verdeelde : 2/3 voor de vissers van Blankenberge en 1/3 voor die van Heist.

(23) S.A.Bl., Bundel nr. 624,91.

(24) La Vigie de la Côte, 5 juli 1868.